

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

DISTANCE EDUCATION IN UKRAINE: HISTORY AND CURRENT STATE

Реформа освіти в Україні триває та набирає ще більших обертів. Однією з рушійних сил реформи освіти є вчитель. Концепція НУШ передбачає, що «збільшиться кількість моделей підготовки вчителя». Серед вчителів останнім часом популярністю користуються саме вебінари й онлайн-курси, тобто отримання знань дистанційно. Дистанційна форма навчання в Україні впроваджується вже понад п'ятнадцять років. У 2002 р. Міністерство освіти і науки України започаткувало експеримент із дистанційного навчання. Нині дистанційна освіта розвивається в низці університетів. Серед спільних переваг навчання на дистанційних курсах можна виділити такі: орієнтацію на потреби сучасного вчителя; нові підходи до навчання учнів (моніторинг останніх тенденцій в освіті та розробку відповідних матеріалів курсів); навчання у зручний для вас час (не вимагається присутність у певний момент часу, навчання відбувається тоді, коли це зручно та комфортно); навчання у зручному для вас місці (відсутня потреба їхати на навчання, знання здобуваються вдома, на робочому місці); економію коштів (економію бюджету, адже не потрібно витрачати гроші на проїзд чи проживання в іншому місті); сертифікат (окрім потрібних знань, отримується ще й сертифікат, у якому зазначається кількість годин, витрачених на навчання, що допоможе у майбутньому при атестації); постійну онлайн-підтримку (тьютори готові надати допомогу в будь-який час, якщо виникатимуть питання чи проблеми під час дистанційного навчання). Це спільні переваги для дистанційних курсів, що пропонують українські освітні платформи, однак кожен має свої особливості. Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освітніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, Всеосвіта.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційний курс, вчитель суспільствознавства, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

The education reform in Ukraine continues and is gaining even greater momentum. One of the driving forces of education reform is the teacher. The concept of NUSh notes that "the number of teacher training models will increase". Webinars and online courses are popular among teachers lately, that is, obtaining knowledge remotely. The aim of the work is to study the characteristics of distance courses for teachers of the social science industry in the Ukrainian educational Internet platforms. The distance learning in Ukraine has been introduced for more than seventeen years. In 2002 The Ministry of Education and Science of Ukraine began the experiment on distance learning. In recent years, distance education has been developed in a number of universities. Among the general advantages of distance learning courses are the following: focus on the needs of the modern teacher; new approaches to teaching students (monitoring the latest trends in education and the development of relevant course materials); training at a time convenient for you (no presence is required at a certain point in time, training occurs when it is convenient and comfortable); training at a place convenient for you (absent the need to go to school, knowledge is acquired at home, at the workplace); savings (budget savings, because you do not need to spend money on travel or living in another city); certificate (in addition to the necessary knowledge, you also get a certificate that indicates the number of hours spent on training, which will help in the future with certification); constant online support (tutors are ready to assist at any time if there are questions or problems during distance learning). These are common advantages for distance learning courses offering Ukrainian educational platforms, however each has its own particular qualities. For Ukrainian teachers in the social science field, distance courses offer several educational platforms. The most popular among teachers are the following Prometheus, TeachHub, EdEra, Vseosvit.

Key words: distance education, distance course, teacher of social studies, professional development, self-education.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.41>

Маринченко Г.М.,

канд. іст. наук,
старший викладач кафедри історії
Миколаївського національного
університету імені В.О. Сухомлинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформа освіти в Україні триває та набирає ще більших обертів. Однією з рушійних сил реформи освіти є вчитель. Держава гарантує вчителю свободу від втручання у професійну діяльність. Концепція НУШ передбачає, що «збільшиться кількість моделей підготовки вчителя». Форми підвищення кваліфікації буде диверсифіковано: курси при ІППО, семінари, вебінари, онлайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Вчитель отримує право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено Законом «Про освіту». Серед вчителів останнім часом популярністю користуються саме вебінари й онлайн-курси, тобто отримання знань дистанційно. Дистанційна освіта – це відкрита система навчання, яка передбачає активне спілкування

між викладачем і студентом за допомогою сучасних Інтернет-технологій і мультимедіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку дистанційної освіти активно розроблялися у працях О. Кіріленко, І. Лещенко, Н. Муліної, В. Свиридюк, І. Шуневич. Дослідженню проблем дистанційного навчання у вищій школі присвячені праці Є. Владимирської, О. Кареліної, М. Умрик. Теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційного навчання в Україні висвітлені в роботах П. Дмитренка, В. Кухаренка, Н. Протасової, С. Сазонова, О. Самойленка. Окремі аспекти дистанційної підготовки майбутніх фахівців розглядали Л. Волошинова, П. Єфіменко, Н. Логінова, О. Марущак та ін. [1, с. 102].

Т. Бондаренко [2], Ю. Носенко [3], Ю. Запороженко [4] досліджують можливості використання

сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення доступності та розвитку інклюзивної освіти.

Впровадження дистанційної освіти як нової педагогічної технології, особливості її використання в освітній сфері досліджують О. Зарицька [5], О. Колесніков, В. Гогунський [6], М. Назар [7], О. Васюк, Т. Скуміна [8], М. Карпенко [1], В. Биков [8], О. Малінко [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць, освітні платформи, що пропонують дистанційні курси в Україні, не висвітлені в педагогічній літературі.

Метою розвідки є дослідження можливостей та особливостей навчання на дистанційних курсах, які пропонують українські освітні Інтернет-платформи, для самоосвіти вчителів суспільствознавчої галузі.

Виклад основного матеріалу. Дистанційна форма навчання в Україні впроваджується вже понад сімнадцять років. У 2002 р. Міністерство освіти і науки України започаткувало експеримент із дистанційного навчання. Дистанційна освіта розвинулася в низці університетів: Харківському університеті радіоелектроніки, Харківському національному технічному університеті «ХПІ», Національному технічному університеті України «КПІ», Хмельницькому національному університеті, Сумському державному університеті, Полтавському університеті економіки та торгівлі, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Київському національному університеті технологій і дизайну та ін.

Впровадження дистанційної освіти в Україні регулюється низкою нормативних документів: «Національною доктриною розвитку освіти», «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні», «Національною програмою інформатизації», Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання».

В організаційну структуру системи дистанційної освіти України в різний час входили Рада з питань моніторингу розвитку дистанційної освіти при КМ України, координаційна Рада МОН України з питань дистанційної освіти, Український центр дистанційної освіти на базі КПІ, регіональні центри у Харкові, Львові, Одесі, Дніпрі, Хмельницькому.

Нині питаннями організації та впровадження дистанційної освіти опікуються департамент вищої освіти МОН України, Український інститут інформаційних технологій в освіті, структурні підрозділи деяких ВНЗ. Нині в Україні відсутній єдиний координаційний центр формування та реалізації державної політики в галузі розвитку дистанційної освіти.

Це викликано тим, що в Україні не було однозначного уявлення про дистанційне навчання. Причини цього – різні підходи до його організації у різних навчальних закладах, відсутність загальної концепції та стандартів. Подекуди це призвело до неякісної реалізації та спричинило в суспільстві певну недовіру до дистанційної форми навчання, адже є різні підходи до означення назв форм навчання на відстані: *дистанційне учіння* (distance learning) – отримання учнем знань за допомогою Інтернету, комп'ютерів, телебачення, радіо тощо; *дистанційне навчання* (distance teaching) – викладання «на відстані»; *дистанційна освіта* – (distance education) поєднання праці викладача і студента, якщо немає безпосереднього контакту між ними; *теленавчання* (teleteaching) – навчання з використанням супутникового й інших варіантів телебачення; *навчання за допомогою мережі* (teaching by net-work) як використання переважно одного лише Інтернету; *телематична освіта* (telematic education) є найширшим із зазначених понять, що включає спільні дії всіх учасників навчання з використанням усієї гами інформаційних засобів [11, с. 25].

Більш змістовним, на нашу думку, є визначення дистанційної освіти, яке пропонує П. Лузан. Під дистанційною освітою він розуміє синтетичну, інтегральну, гуманістичну форму навчання, що ґрунтується на використанні розмаїття традиційних і нових інформаційних технологій і їхніх технічних засобів, які використовуються для доставлення навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і тими, хто навчається, коли процес навчання не обмежений у просторі та часі та не передбачає постійну, обов'язкову присутність слухачів у конкретному закладі освіти [12, с. 85].

Сьогодні технологія дистанційного навчання використовується у вищій школі, а також для підвищення кваліфікації й перепідготовки фахівців. Вона дає можливість враховувати індивідуальні здібності, потреби, темперамент і зайнятість студента, котрий може опановувати навчальну програму в будь-якій послідовності й темпі та мати можливість контактувати з викладачем по телефону, електронній чи звичайній пошті, а також очно, що дуже корисно для вчителів сучасної української школи, які мають перелаштуватися на нові форми та методи навчання для реалізації концепції Нової української школи.

Для технології дистанційної освіти характерна висока якість підготовки фахівця та велика пізнавальна мотивація, що створюється мережею Інтернет. Саме посиленою мотивацією дистанційне навчання відрізняється від денного та заочного навчання, і з цим пов'язаний якісний стрибок.

Програмні засоби навчального призначення дозволяють: індивідуалізувати та диференцію-

вати процес навчання; здійснювати контроль із діагностикою помилок і зворотним зв'язком; здійснювати самоконтроль і самокорекцію навчальної діяльності; вивільнити навчальний час за рахунок виконання комп'ютером трудомістких рутинних обчислювальних робіт; візуалізувати навчальну інформацію; моделювати й імітувати досліджувані процеси або явища; проводити лабораторні роботи в умовах імітації на комп'ютері реальних дослідів або експериментів; формувати уміння студента приймати оптимальні рішення в різноманітних ситуаціях; розвивати певний вид мислення (наприклад, наочно-образне, теоретичне); підсилити мотивацію до навчання (наприклад, за рахунок образотворчих засобів програми або вкраплення ігрових ситуацій); формувати культуру пізнавальної діяльності та ін.

Дослідження О. Павлова [13], Л. Жилиної та О. Кононова [14] акцентують увагу на тому, що за нинішніх умов є достатні підстави для прогнозування зростання привабливості дистанційних форм освіти через мережу Інтернет, що дозволяють не переривати свою професійну діяльність і надають можливість отримання якісної освіти, найбільш наближеної до очної форми навчання. Найперспективнішими формами в цьому відношенні є дистанційна освіта та віддалена форма очного навчання (робота з філіалами вишу).

Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освітніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, Всеосвіта.

Чому саме ці платформи? Можливо тому, що тут пропонують нові, цікаві, актуальні дистанційні курси, орієнтовані на отримання теоретичних знань і практичних навичок у стислі строки. Хоча дистанційне навчання на цих платформах має переваги, спільні для всіх платформ, кожна з них має свої особливості та «родзинки».

Серед спільних переваг можна виділити такі: орієнтацію на потреби сучасного вчителя; нові підходи до навчання (моніторинг останніх тенденцій в освіті та розробку відповідних матеріалів курсів); навчання у зручний для вас час (не вимагається присутність у певний момент часу, навчання відбувається тоді, коли це зручно та комфортно); навчання у зручному для вас місці (відсутня потреба їхати на навчання, знання здобуваються вдома, на робочому місці); економію коштів (економію бюджету, адже не потрібно витратити гроші на проїзд чи проживання в іншому місті); сертифікат (окрім потрібних знань, отримується ще й сертифікат, у якому зазначається кількість годин, витрачених на навчання, що допоможе у майбутньому при атестації); постійну онлайн підтримку (тьютори готові надати допомогу в будь-який час, якщо виникатимуть питання чи проблеми під час дистанційного навчання).

Це спільні переваги для дистанційних курсів, які пропонують українські освітні платформи, однак вони мають свої особливості. Більш детально з особливостями дистанційних курсів на означених платформах знайомить публікація Г. Маринченко [15].

Висновки. Дистанційна освіта в Україні набуває розмаху. Особливо це актуально для вчителів, котрі мають йти у ногу з часом і часу яким катастрофічно не вистачає. Отримання знань і навичок під час дистанційного навчання таку можливість гарантує. Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освітніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, Всеосвіта.

Курси на цих платформах постійно оновлюються, завжди доступні, інформація подається змістовна, корисна, має прикладне значення. Однак, на нашу думку, для вчителів суспільствознавчої галузі основою для саморозвитку більшою мірою може слугувати платформа Prometheus. Саме тут представлено дистанційні курси, що розкривають проблематику курсів цієї шкільної освітньої галузі, актуальну з огляду на введення до програми такого предмету, як «Громадянська освіта».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Карпенко М.М. Розвиток дистанційного навчання як відповідь на сучасні виклики для України. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 4 (33). С. 102–105.
2. Бондаренко Т.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення доступності і розвитку інклюзивної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 67. № 5. С. 31–43.
3. Носенко Ю.Г. Деякі аспекти впровадження засобів ІКТ в інклюзивну освіту. // *Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Наукова молодь – 2014»*. Київ, 2014. С. 54–56.
4. Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 138–145.
5. Зарицька О.Л. Дистанційна освіта як новітня інформаційна технологія. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2003. № 13. С. 233–235.
6. Колесніков О.Є., Гогунський В.Д. Основні аспекти впровадження дистанційної освіти. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*, 2012. Т. 1. № 1. С. 34–41.
7. Назар М.М. Характерні психологічні особливості дистанційної освіти через мережу Інтернет. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*, 2013. № 1 (1). С. 264–274.
8. Васюк О., Скумін Т. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 2. С. 1–3.
9. Биков В.Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*. Київ : Атіка, 2005. С. 77–92.

10. Малінко О. Дистанційна освіта: організаційна структура, психолого-педагогічні основи, фінансування і управління. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 6. С. 38–45.

11. Андреев А.А. *Введение в дистанционное обучение*. Москва : ВУ, 1997.

12. Лузан П.Г. *Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі*. Київ : Аграрна освіта, 2003.

13. Павлов О.М. Проблемы и перспективы использования Интернета в дистанционном бизнес-обучении». *Международ. интернет-конф. Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании. Современное*

состояние. Проблемы. Перспективы развития, Москва, 2003. С. 301–305.

14. Жилина Л.Н., Кононова О.В. Интернет и почему вы должны создать свой дистанционный курс? *Международ. интернет-конф. Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании. Современное состояние. Проблемы. Перспективы развития*, Москва, 2003. С. 253–258.

15. Маринченко Г. Дистанційні курси в самоосвіті та розвитку інформаційної компетентності вчителя суспільствознавства. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27.